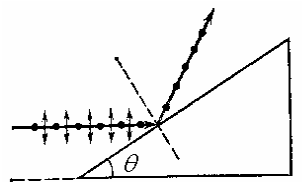

**Типові задачі на екзамен з курсу
“Електромагнітні хвилі та оптика”
2010 рік**

I Поляризація.

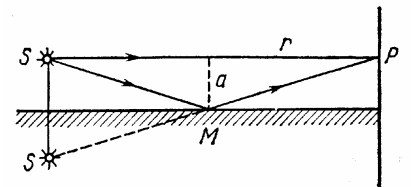
1. Визначити кут повної поляризації при відбитті світла від скла, показник заломлення якого дорівнює $1,57$. Знайти швидкість розповсюдження світла в цьому склі.
2. На шляху природного світла розташовано поляризатор і аналізатор. Кут між головними площинами ніколей дорівнює 60° . Визначити, як зміниться інтенсивність світла після проходження крізь ніколі, якщо втрати на поглинання і відбиття в кожному ніколі складають 10% .
3. Природне світло падає на поверхню діелектрика під кутом повної поляризації. Ступінь поляризації заломленого променя складає $0,124$. Знайти коефіцієнт пропускання світла.
4. Кут максимальної поляризації при відбитті від кристала кам'яної солі дорівнює $57^\circ 05'$. Визначити швидкість розповсюдження світла в цьому кристалі.
5. Два ніколя N_1 і N_2 розташовані так, що кут α між їх площинами пропускання дорівнює 45° . Визначити: 1) у скільки разів зменшиться інтенсивність природного світла при проходженні через один ніколь; 2) у скільки разів зменшиться інтенсивність світла при проходженні через обидва ніколя? При проходженні кожного з ніколя втрати на відбиття та поглинання світла складають 5% .
6. Використовуючи формули Френеля, визначити зміну фази відбитої хвилі в порівнянні з фазою падаючої плоскої хвилі у випадку повного внутрішнього відбиття, якщо вектор напруженості $\vec{E}$ електричного поля падаючої хвилі лежить в площині падіння.
7. Використовуючи формули Френеля визначити зміну фази відбитої хвилі в порівнянні з фазою падаючої плоскої хвилі у разі повного внутрішнього відбиття, якщо вектор напруженості $\vec{E}$ електричного поля падаючої хвилі перпендикулярний до площини падіння.
8. На межу розділу середовищ з показниками заломлення $n_1 = 1,5$ і $n_2 = 1,33$ падає плоска електромагнітна хвиля, площина поляризації якої складає кут $\alpha = 45^\circ$ з площиною падіння. Знайти різницю фаз між взаємно перпендикулярними компонентами електричного поля у відбитій хвилі.
9. Інтенсивність природного світла, що пройшло через поляризатор, зменшилася в 2,3 рази. У скільки разів зменшиться інтенсивність, якщо за першим поставити другий такий же поляризатор так, щоб кут між їх головними площинами дорівнював $\alpha = 60^\circ$?
10. На межу розділу середовищ падає плоска електромагнітна хвиля, площину поляризації якої складає деякий кут α з площиною падіння. Показати, що у разі повного внутрішнього відбиття відбита хвиля є еліптично поляризованою.
11. Показати, що при повному внутрішньому відбитті глибина проникнення електромагнітної хвилі в середу з меншим показником заломлення є порядку довжини хвилі в цьому середовищі.
12. Пучок природного світла падає на скляну ($n = 1,6$) призму оскільки показано на мал. Визначити двограний кут θ призми, якщо відбитий пучок максимально поляризований.

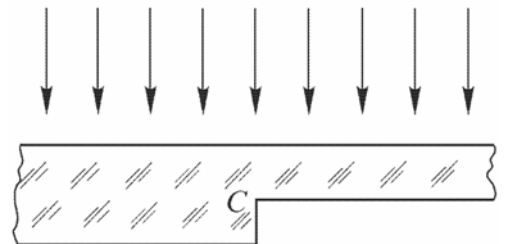
II Інтерференція.

1. На товсту скляну ($n_3 = 1,5$) пластинку, покриту дуже тонкою плівкою, показник заломлення якої дорівнює $n_2 = 1,4$, падає з повітря ($n_1 = 1,0$) нормально паралельний пучок монохроматичного світла ($\lambda = 0,6$ мкм). Відбите світло максимально ослаблене унаслідок інтерференції. Визначити товщину d плівки.
2. У досліді Юнга відстань d між щілинами дорівнює $0,8$ мм. На якій відстані l від щілин слід розташувати екран, щоб ширина b інтерференційної смуги дорівнювала би 2 мм? Довжина хвилі $\lambda = 0,6$ мкм.
3. У досліді з дзеркалами Френеля відстань d між уявними зображеннями джерела світла дорівнює $0,5$ мм, відстань l від них до екрану дорівнює 3 м. Довжина хвилі $\lambda = 0,6$ мкм. Визначити ширину b смуг інтерференції на екрані.
4. На екрані спостерігається інтерференційна картина від двох когерентних джерел світла з довжиною хвилі $\lambda = 480$ нм. Коли на шляху одного з пучків помістили тонку пластинку з плавленого кварцу з показником заломлення $n = 1,46$, то інтерференційна картина змістилася на $m = 69$ смуг. Визначити товщину кварцової пластинки.
5. Розсіяне монохроматичне світло з $\lambda = 0,60$ мкм падає на тонку плівку речовини з показником заломлення $n = 1,5$. Визначити товщину плівки, якщо кутова відстань між сусідніми максимумами, спостережуваними у відбитому світлі під кутами з нормаллю, близькими до $\vartheta = 45^\circ$ дорівнює $\delta\vartheta = 3,0^\circ$.
6. Світло з довжиною хвилі $\lambda = 0,55$ мкм від видаленого точкового джерела падає нормально на поверхню скляного клину. У відбитому світлі спостерігають систему інтерференційних смуг, відстань між сусідніми максимумами яких на поверхні клину $\Delta x = 0,21$ мм. Знайти: а) кут між гранями клину; б) ступінь монохроматичності світла ($\Delta\lambda/\lambda$), якщо зникнення інтерференційних смуг спостерігається на відстані $L = 1,5$ см від вершини клину.

7. Джерело S світла $\lambda = 0,6$ мкм і плоске дзеркало M розташовані так, як показано на рис. (дзеркало Ллойда). Що спостерігатиметься в точці P екрану, де сходяться промені SP і SMP , - світло або темнота, якщо $|SP| = r = 2$ м $a = 0,55$ мм, $|SM| = |MP|$?

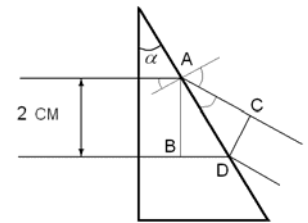

8. Дві плоско паралельні скляні пластинки утворюють клин з кутом $\theta = 30''$. Простір між пластинками заповнений гліцерином ($n_g = 1,4695$). На клин нормально до його поверхні падає пучок монохроматичного світла з довжиною хвилі $\lambda = 500$ нм. У відбитому світлі спостерігається інтерференційна картина. Яке число N інтерференційних смуг доводиться на 1 см довжини клину?
9. Плоска хвиля проходить через скляну пластинку з показником заломлення n , падаючи на її поверхню нормально. Товщина пластинки стрибком змінюється на величину d порядку довжини світлової хвилі уздовж деякої прямої, що проходить через точку C перпендикулярно до площини малюнка. Хвиля, що пройшла, збирається лінзою в її фокусі. При яких значеннях d інтенсивність світла у фокусі буде удвічі менше інтенсивності світла в тому ж фокусі у разі відсутності уступу на пластинці?

10. Сферична поверхня плоско-опуклої лінзи стикається з скляною пластинкою. Простір між лінзою і пластинкою заповнений сірковуглецем. Показники заломлення лінзи, сірковуглецю і пластинки рівні відповідно $n_1 = 1,5$, $n_2 = 1,63$ та $n_3 = 1,7$. Радіус кривизни сферичної поверхні лінзи $R = 100$ см. Визначити радіус п'ятого темного кільця Ньютона у відбитому світлі, довжина світла якого $\lambda = 0,50$ мкм.
11. На дзеркала Френеля, кут між якими $\alpha = 10'$ падає монохроматичне світло від вузької щілини S , що знаходиться на відстані $r = 0,1$ м від лінії їх перетину. Відбите від дзеркал світло дає інтерференційну картину на екрані, віддаленому на відстані $a = 2,7$ м від лінії їх перетину, причому відстань між інтерференційними смугами дорівнює $\Delta = 2,9 \cdot 10^{-3}$ м. Визначити довжину хвилі світла.
12. Відстані від біпризми Френеля до вузької щілини і екрану дорівнюють відповідно $a = 25$ см і $b = 100$ см. Біпризма скляна ($n = 1,5$) із заломлюючим кутом $\vartheta = 20'$. Знайти довжину хвилі світла, якщо ширина інтерференційних смуг на екрані $\Delta x = 0,55$ мм.
13. На установці для спостереження кілець Ньютона був виміряний у відбитому світлі радіус третього темного кільця. Коли простір між плоско паралельною пластинкою і лінзою заповнили рідиною, то той же радіус стало у кільця з номером, на одиницю більшим. Визначити показник заломлення рідини.
14. Між скляною $n = 1,5$ пластинкою плоско-опуклою скляною лінзою, що лежить на ній, налита рідина, показник заломлення якої менше показника заломлення скла. Радіус r_8 восьмого темного кільця Ньютона при спостереженні у відбитому світлі довжиною хвилі $\lambda = 700$ нм дорівнює 2 мм. Радіус R кривизни опуклої поверхні лінзи дорівнює 1 м. Знайти показник заломлення n_p рідини.

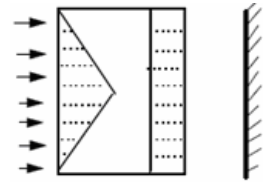
15. Два паралельні пучки світлових хвиль, розташовані на відстані 2 см, падають на скляну призму із заломлюючим кутом $\alpha = 30^\circ$ і після заломлення виходять з неї. Знайти оптичну різницю ходу Δ світлових хвиль після заломлення їх призмою.

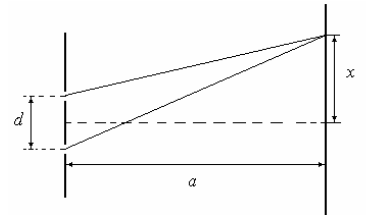
16. Відстань від джерела світла до вершини бідзеркала Френеля $b = 30,0$ см, відстань від вершини дзеркала до екрана $a = 1,0$ м, кут між дзеркалами $\varphi = 2'$. На екрані на відстані 2 см розміщується 10 темних смуг. Знайти довжину хвилі світла, яке падає на дзеркала Френеля.
17. У досліді Юнга відстань між щілинами дорівнює $0,8$ мм. На якій відстані від щілин слід розташувати екран, щоб ширина b інтерференційної смуги дорівнювала б 2 мм?
18. На шляху світлової хвилі, що йде в повітрі, поставили скляну $n = 1,5$ пластинку завтовшки $d = 0,2$ мм. Як зміниться оптична довжина шляху, якщо хвиля падає на пластинку: 1) під кутом $\varepsilon_1 = 60^\circ$; 2) під кутом $\varepsilon_2 = 45^\circ$?
19. Плоско-опукла лінза, виготовлена з скла з показником заломлення $n = 1,5$ оптичною силою 1 дптр лежить на плоскій скляній пластинці опуклою стороною вниз. Радіус першого темного кільця Ньютона у відбитому світлі $R_{1T} = 0,5$ мм. Визначити довжину хвилі.
20. Відстань між другим і третім темними кільцями Ньютона 1 мм. Знайти відстань між 20-м і 21-м темними кільцями, якщо спостереження проводять у відбитому світлі.

21. Установка для спостереження кілець Ньютона освітлює монохроматичним світлом з довжиною хвилі $\lambda = 675 \text{ нм}$, який падає нормально до пластинки. Відстань між 5-м і 25-м світлими кільцями Ньютона 9 мм . Знайти радіус кривизни лінзи, якщо спостереження проводять у відбитому світлі.

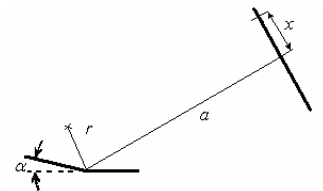
22. Плоска світлова хвиля з $\lambda = 0,7 \text{ мкм}$ падає нормально на основу біпризми, зробленої з скла (показник заломлення $n = 1,52$) із заломлюючим кутом $\vartheta = 5,0^\circ$. За біпризмою знаходиться плоско паралельна скляна пластинка, і простір між ними заповнений бензолом ($n_b = 1,52$). Знайти ширину інтерференційної картини на екрані, розташованому за цією системою.

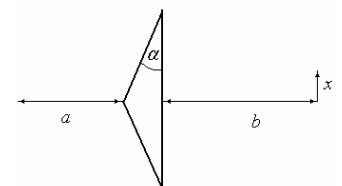
23. Знайти довжину хвилі λ монохроматичного випромінювання, якщо в досліді Юнга відстань від першого інтерференційного максимуму до центральної смуги $x = 0,05 \text{ см}$. Дані установки (рис. 21): $a = 5 \text{ м}$, $d = 5 \text{ см}$.

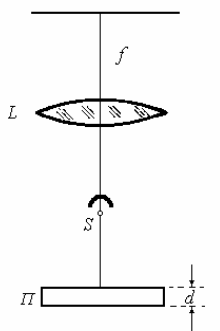
24. Знайти розподіл інтенсивності I на екрані в установці з дзеркалами Френел.

25. Виразити відстань x від центра інтерференційної картини до m-ї світлої смуги в досліді з біпризмою (рис. 23). Показник заломлення призми n , довжина хвилі λ , заломлюючий кут α . Промені, що інтерферують, падають на екран майже перпендикулярно.

26. Інтерференційні смуги однакового нахилу в фокальній площині лінзи L отримують при відбитті від плоско паралельної пластинки Π , що освітлюється монохроматичним джерелом світла S . Пряме світло джерела на лінзу не падає. Довжина світлової хвилі $\lambda = 6000 \text{ Å}$, товщина пластинки $d = 1,6 \text{ мм}$; показник заломлення $n = 1,5$; фокусна відстань лінзи $f = 40 \text{ см}$. Знайти радіус r першого видимого на екрані $\mathcal{E}$ темного інтерференційного кільця, якщо центр кілець є темним. Якою є максимально допустима ширина лінії $\Delta\lambda$, що освітлює пластинку, щоб для вказаних параметрів схеми можна було спостерігати інтерференційні кільця?

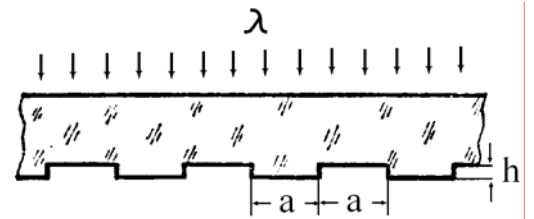

III Дифракція.

1. На щілину шириною $a = 0,05 \text{ мм}$ падає нормально монохроматичне світло ($\lambda = 0,6 \text{ мкм}$). Визначити кут між початковим напрямком пучка світла і напрямком на четверту темну дифракційну смугу.
2. З якою сталою необхідно виготовити дифракційну ґратку, щоб в спектрі першого порядку можна було розділити лінії калію ($\lambda_1 = 404,4 \text{ нм}$ і $\lambda_2 = 404,7 \text{ нм}$). Ширина ґратки: а) 3 см ; б) 6 см .

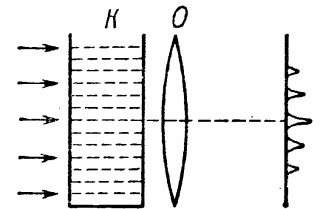
3. Якою повинна бути мінімальна ширина дифракційної ґратки, щоб вона розділила в спектрі другого порядку дві лінії спектру ртуті ($\lambda_1 = 313,184 \text{ нм}$ і $\lambda_2 = 313,156 \text{ нм}$)? Період ґратки 2 мкм .

4. Плоска світлова хвиля довжини λ падає нормально на фазову дифракційну ґратку, профіль якої показаний на рис. Штрихи нанесені на скляній пластинці з показником заломлення n . Знайти глибину h штрихів, при якій інтенсивність центрального Фраунгоферова максимуму дорівнює нулю. Який при цьому кут дифракції, відповідний першому максимуму?

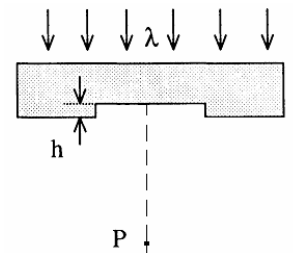

5. На діафрагму з круглим отвором радіусом $r = 1 \text{ мм}$ падає нормально світло довжиною хвилі $\lambda = 0,5 \text{ мкм}$. На шляху променів, що пройшли через отвір, розміщено екран. Визначити максимальну відстань b_{max} від центру отвору до екрану, при якому в центрі дифракційної картини ще спостерігатиметься темна пляма.

6. На рис. показана схема для спостереження дифракції світла на ультразвуку. Плоска світлова хвиля з $\lambda = 0,55 \text{ мкм}$ проходить через кювету K з водою, в якій збуджена стояча ультразвукова хвиля з частотою $\nu = 4,7 \text{ МГц}$. В результаті дифракції світла на оптично неоднорідній періодичній структурі у фокальній площині об'єктиву O з фокусною відстанню $f = 35 \text{ см}$ виникає дифракційний спектр. Відстань між сусідніми максимумами $\Delta x = 0,60 \text{ мм}$. Знайти швидкість розповсюдження ультразвукових коливань у воді.

7. Світлова хвиля з $\lambda = 0,6 \text{ мкм}$ падає нормально на достатньо велику скляну пластинку, на протилежній стороні якої зроблена кругла виїмка. Для точки спостереження P вона уявляє півтори зони Френеля. Знайти глибину h виїмки, при якій інтенсивність світла в крапці P буде: а) максимальною; б) мінімальною; в) дорівнюватиме інтенсивності падаючого світла.

8. Світло з довжиною хвилі $\lambda = 0,6 \text{ мкм}$ падає на щілину ширини $b = 10 \text{ мкм}$ під кутом $\theta_0 = 45^\circ$ до її нормалі. Знайти кутове положення перших мінімумів, розташованих по обидві сторони центрального Фраунгоферового максимуму.

9. Дифракційна картина отримана за допомогою дифракційної ґратки завдовжки $l = 1,5 \text{ см}$ і періодом $d = 5 \text{ мкм}$. Визначити, в спектрі якого найменшого порядку цієї картини можливо отримати роздільні зображення двох спектральних ліній з різницею довжин хвиль $\delta\lambda = 0,1 \text{ нм}$, якщо лінії лежать в крайній червоній частині спектру ($\lambda = 760 \text{ нм}$).

10. Яку найменшу роздільну силу R повинна мати дифракційна ґратка, щоб з її допомогою можна було розділити дві спектральні лінії калію ($\lambda_1 = 578 \text{ нм}$ і $\lambda_2 = 580 \text{ нм}$)? Яке найменше число N штрихів повинні мати ця ґратка, щоб розділення було можливо в спектрі третього порядку?

11. На ґратку з періодом $0,006 \text{ мм}$ нормально падає монохроматичне світло. Кут між головними максимумами 1-го і 2-го порядків дорівнює $4^\circ 36'$. Визначити довжину хвилі.

12. Зони Френеля будуються зі сторони увігнутої поверхні сферичної хвилі, що сходиться, радіусом a . Відстань від поверхні хвилі до точки спостереження дорівнює b . Знайти вираз для радіуса r_m m -ї зони Френеля.